

הסגת גבול

1) דברים פרק יט פסוק יז

לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה: ס

2) תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כא עמוד ב

אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עילויה, דא"ל: קא פסקת ליה לחיותי. לימא מסייע ליה: מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג; וכמה? אמר רבה בר רב הונא: עד פרסה! שאני דגים, דיהבי סייארא. א"ל רבינא לרבה: לימא, רב הונא דאמר כרבי יהודה; דתנן, רבי יהודה אומר: לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות, מפני שמרגילן אצלו, וחכמים מתירין! אפ"ל תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם - אלא דאמר ליה: אנא קמפלגינא אמגוזי, את פלוג שיוסקי, אבל הכא אפילו רבנן מודו, דא"ל: קא פסקת ליה לחיותי. מיתבי: עושה אדם חנות בצד חנותו של חברו, ומרחץ בצד מרחצו של חברו, ואינו יכול למחות בידו, מפני שיכול לומר לו: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי! תנאי היא; דתניא: כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי, ולא מלמד תינוקות, ולא אחד מבני בעלי אומניות, ולשכנו אינו כופיהו; רשב"ג אומר: אף לשכנו כופיהו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: פשיטא לי, בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב, ואי שייך בכרגא דהכא - לא מצי מעכב, בר מבואה אבר מבואה דנפשיה - לא מצי מעכב. בעי רב הונא בריה דרב יהושע: בר מבואה אבר מבואה אחרנא, מאי? תיקו. אמר רב יוסף: ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב

3) תוספות מסכת בבא בתרא דף כא עמוד ב

פשיטא לי דבר מתא אבר מתא [אחריתי מצי] מעכב - רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן ס"ל ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא אי מצי מעכב אי הוי בכלל שכינו אי לאו כדפירש הקונטרס וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא דבתרא הוא.

4) רא"ש מסכת בבא בתרא פרק ב סימן יב

אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה ואוקי גביה דינא הוא דמעכב עליו דאמר ליה קפסקת לחיותאי... וליתא לדרב הונא חדא דקם ליה כיחידאה והוא לא ידע מחלקותם דיפסוק הלכתא כרשב"ג. ועוד דר"ה בריה דרב יהושע [דהוא בתראה] סבר כרבנן דאמר רב הונא בריה דרב יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב:

5) רמב"ם הלכות שכנים פרק ו הלכה ח

... היתה שם מרחץ או חנות או רחיים ובא חברו ועשה מרחץ אחרת כנגדו או טחון אחרת, אינו יכול למנעו ולומר לו אתה פוסק חיי, ואפילו היה מבני מבוי אחר אינן יכולין למנעו שהרי יש ביניהם אותה אומנות, אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנותו של זה, או מרחץ מצד מרחץ של זה יש להן למנעו, ואם היה נותן עמהם מנת המלך אינו יכול למנעו.

6) שולחן ערוך חושן משפט סימן קנו סעיף ה

... היתה שם מרחץ או חנות או רחיים ובא חברו ועשה מרחץ אחרת כנגדו, אינו יכול למונעו ולומר לו: אתה פוסק חיי; ואפילו היה מבני מבוי אחר, אינם יכולים למונעו, שהרי יש ביניהם אותה אומנות. הגה: ורבים האומרים דבני החצר או המבוי שאינו מפולש אפילו בכי האי גוונא יכולים למחות, אלא דבעל האומן אינו יכול למחות לומר: אתה פוסק חיי. (בית יוסף בשם הרבה פוסקים).

7) מרדכי מסכת בבא בתרא פרק לא יחפור

[רמז תקטז] ומבוי הסתום מג' צדדין רק בצד אחד יכנסו לו ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח שאין העובד כוכבים יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו כדרב הונא עיין פח"ה גבי נכסי העובדי כוכבים כו' וגם בפרק האומר גבי רב גידל הוי מהפך כו' ופ"ק דבבא מציעא גבי המגביה מציאה לחבירו אביאסף:

8) שו"ת הרמ"א סימן י

היסוד הפשוט הראשון הוא בפרק לא יחפור (ב"ב כא, ב) אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקים ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקא מוקים גביה דינא הוא דמעכב עליה. ומשמע מדקאמר ואוקי גביה שעשה דבר זה בדיעתו ואפ"ה יכול לעכב עליו. אם כן הרי לפנינו שמדינינו אין לו ליענטילומר שני להדפיס זה כלל והגאון הנ"ל היה יכול לעכב עליו כפי שהוכחנו לעיל, וכן מצוה על הדיינין של ישראל. רק שבעונות ידם תקיפה עלינו, מ"מ נעשה מה שעלינו מוטל לעשות ונחתוך הדין כדפרישתי. ואע"ג שהרב אלפסי והרא"ש (בר"ף יא, א וברא"ש פ"ב סי' יב) פסקו דלא כרב הונא דקם ליה כיחידא, מכל מקום אומר אני שיש להתיישב בדבר. שהרי במרדכי פרק לא יחפור (ב"ב סימן תקטז) מיייתי בשם אביאסף, וז"ל: מבוי הסתום משלשה צדדין רק בצד אחד הוא פתוח לכנס בו, ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח, שאין כותי יכול ליכנס למבוי אם לא שיעבור על פתח שמעון, דינא הוא דמעכב עליו כדרב הונא עכ"ל. א"כ משמע שהלכתא כוותיה דרב הונא מדמייתי ראייה מיניה. אלא ע"כ צריכין אנו לחלק דבדבר דברי היזקא כגון הכא גבי מבוי שבודאי יזיק לו, כ"ע מודו דהלכתא כרב הונא ואם כן בנדון דידן נמי בריא היזקא הוא, כי היענטילומר השני נתן להכריז שכל ספר יזיל זהוב טפי מהגאון. ומי ראה זאת ולא יבא אליו לקנות ממנו, ויכול הוא להזיל כי הוא מעשירי הארץ. לכן גם בדינינו הלכתא היא כרב הונא ונדון בן נח בדין ישראל, ולכן נחתוך הדין כדפרישתי.

9) שו"ת חתם סופר חלק ה (חו"מ) סימן סא

... גרסי' בפ' לא יחפור כ"א ע"ב אמר רב הונא בר' דר' יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריני מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשי' לא מצי מעכב בעי מיני' ר"ה בר' דר' יהושע אבר מבואה אחרי' מאי תיקו ופסק הר"ף דכיון דלא אפשיטא לא מצי מעכב וכן פסק הרמב"ם פ"ו מה' שכינים הל' ח' ועיל' בטור סי' קנ"ו וכבר הלכו בו נמושות בראשוני' ואחרוני' כל החפץ ימלא ידו ואין צורך להעתיקם אך את זה ראיתי בתשו' חו"י סי' מ"ב שהאריך בפרט זה והאריך לסתור דברי מהרש"ל בתשו' סי' ל"ו וראיותיו נכונים ודברי ישרים ע"ש. אמנם כ' שם וז"ל והנה ממוצא דבר הנ"ל יצא לנו וכו' יורד לתוך אומנות חבירו קיי"ל דמותר לכתחילה אם לא בבר מתא אחריתי ואף דהוי מילתא דתוהי בי' אנשי טובא בודאי הכי הוא והכי נהוג בכל תפוצות ישראל ויש לנו עוד ראי' חזקה מהא דאיתא פ' אלו הן הלוקין בא דוד והעמידן על אחד עשר וכו' ומפרש שם כולי במילי דחסידות אשר אין בהם נדנד עבירה ובתוך הבאים לא עשה לרעהו רעה שלא ירד לאומנות חבירו מכלל דשרי רק לצנועי' והפרושים יפרשו מזה עכ"ל. ונוראות נפלאתי על הגאון הנ"ל כי לפע"ד מוכח בהיפוך ממאי דאמרינן בפ' איזהו נשך ע"א ע"א הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו ופירש"י שמותר לו לירד לאומנותו ובס' שיטה מקובצת יהי' טעמא בשם ר' יהונתן שהוא גרם לו שלא ירחמו עליו בני עירו שהרי פרסמו לרשע ע"כ ירד לאומנותו גם הוא ע"ש מבואר להדי' דבלא"ה איסורא איכא וגם על זה קהי קהיי' טובא איך התירו להתנקם ועוד ממקומו נמי מוכרע דהתם במכות שלהי מס' /כ"ד ע"א/ קאמר תרי"ג נאמרו בסיני בא דוד והעמידן על י"א ופירש"י שתחלה הי' צדיקי' כ"כ והי' יכולי' לקבל עליהם עול מצות הרבה אבל דורות האחרוני' לא הי' צדיקי' כ"כ ואם באו לשמור כולם אין לך אדם שזוכה ובא דוד והעמידן על י"א שיזכו אם יקיימו עכ"ל א"כ מבואר שאלו הי' הם החמורי' שבתרי"ג אשר א"א בלעדן לכן החליף התרי"ג בהם והלואי וישמעו וא"כ פשוט כשם שבתרי"ג אם יעבור בזדון על א' מהנה רשע ועבריי' מתקרי'...

אלא נראה שהגאון בחו"י ה"ל למימר בי' מרגניתא והניח לי מקום להתגדר דודאי בר מתא אבר מתא דידי' אפלי' לכתחילה מותר ואין זה נקרא כלל יורד לתוך אומנתו של חבירו אלא על דרך העברה והשאלה אבל באמת ליתא שהרי כ' הפוסקים טעמא דבר מתא אינו מעכב משום שזה עושה בתוך שלו וזה עושה בתוך שלו וא"כ לא מקרי יורד לתוך אומנות חבירו ועל זה לא כיוונו חז"ל אך בכעין נדון דידן שע"י שירד לאומנתו מדחהו לגמרי שא"א לשניהם שיקצבו ונמצא מדחה משלו לגמרי זהו יורד לאומנות חבירו ממש ועל זה אמרו שהוא מכל מה שהעמיד דוד כל

הסגת גבול

התורה עליהם והוא מהחמורות. ומזה איירי נמי רש"י בב"מ ומצאתי לי רבי בכנה"ג לח"מ סי' קנ"ו בטור אות י"ב וז"ל ודוקא בכגון זה שיכול לומר אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בשלי אבל ברוצה לכנס לתוך גבולו ולדחותו ממחיצתו שהחזיק בה כמה שנים פשיטא דלאו כל כמיני עכ"ל

10) שו"ת אגרות משה חלק חו"מ א סימן לח

בדבר הרבי שתבע מאלו שהתפללו אצלו מיום שקנה ביהכ"נ שלו קרוב לשלש שנים ואח"כ יסדו בגבולו ביהכ"נ אחר אשר ע"י זה השיגו גבולו וקפחו פרנסתו וגם הוזל שיוי ביהכ"נ שלו ע"י זה אשר אי אפשר למכרו בלא הפסד גדול מאד כי לביהמ"ד אינו שוה כלום ולדירה וכדומה אין למי למכור משום שיצטרכו להוציא הרבה, כי אם לא היו מייסדים ביהכ"נ אחר כל מי שהיה דר שם ואף מי שהיה בא אח"כ לדור שם היה מתפלל אצלו, ואף שיש שם עוד ביהכ"נ אבל אינו לפי רוח היראים ועתה כשיסדו הם שהם אנשים חשובים הלכו הרבה מהיראים שהיו הולכים אצלו לביהכ"נ שיסדו הם. והם השיבו כי לא היה אפשר להם להתפלל בביהכ"נ של רב זה, מצד שינוים בנוסח ובניגון התפלה אשר הוא בלבול גדול להמתפללים שלא הורגלו בזה, וגם מצד שדרכו של הרב לקלל ולהפחיד ולבזות כמו שאירע איזה פעמים שזה קשה לסבול, וגם שאיזה מהתפללים שם זלזלו את רבם הצדיק שא"א להם לסבול זה ולכן היה להם הרשות להפרד ולקבוע ביהכ"נ אחר, ואומרים שלא עשו שום פעולה ולא בדברים להמשיך אנשים שילכו לביהכ"נ שלהם. והרבי השיב שבכל העת היה בשלום עם כל אדם והפחדות שלו היה רק פעם אחת להציל את עצמו מהוצאת שם רע ופעם השני לא היה ענין הפחדה רק התעוררות בעלמא שכל אחד צריך רחמים ויותר לא היה שוב חרחורי דברים ביניהם.

הנכון לע"ד שלא היה רשות לא להם ולא לשום אדם ליסד ביהכ"נ אחר במקום הסמוך שע"י זה ודאי שהרבה מאלו שהיו הולכים אצלו כשלא היו מייסדים ביהכ"נ האחר ילכו לביהכ"נ האחר שיסדו דיש בזה איסור מהפך בחררה ויורד לאומנות חברו כמבואר בחת"ס חלק חו"מ סימן ס"א דבדבר שאין מקום לשניהם איכא איסור יורד לאומנות חברו אף לבר מאתיה אף לר"ה בדרי"י ב"ב דף כ"א והובא בפ"ת סימן קנ"ו סק"ג. ואף שעדיין נשאר אצלו אנשים שמתפללים שם כיון שהוקטן המנין כל כך עד שאין לו כדי חייו והוזל ע"י זה ביהכ"נ שלו בהרבה מאד הוא ודאי קפוח הפרנסה שאסור. ומפורש כן ברש"י ב"מ דף ע"א ד"ה יורד דאף רק למעט מזונותיו של חברו אסור בדיון יורד לאומנות חברו משום דלמעט מכדי חייו הוא כפסוק לגמרי. ופשוט שכדי חייו מיקרי כדרך ההוצאה לאנשים בינונים ממדרגתו בחשיבות, וראיה מכדי חייו שהתירו להלוות לנכרים בריבית שהכוונה לכל ההוצאה לא רק למזונות לבד וכן הוא באיסור יורד לחייו שהוא בממעט לו שלא יהיה לו כדי הוצאתו אף שעדיין ישאר לו למזונות מצומצמין.

וכ"ש הכא שמייסדי ביהכ"נ האחר אינו להרוחה שיותר אסור כי כל הטעם שמתיר ר"ה בדרי"י לבר מבואה ידיה הוא מטעם אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי, שהוא מטעם שהראשון ג"כ לא היה לו רשות לאסור עליו לקפחו מלהרויח מעסק כזה, ולא שייך זה בעושה השני שלא להרוחה שנמצא שהראשון אינו מקפחו בכלום והשני מקפח לראשון שבזה מסתבר שאסור אף שהוא רק להפחית ולא לקפח לגמרי. . .

11) שו"ת חלקת יעקב חושן משפט סימן ט

ה) ועוד כד חזינן הלשון בגמרא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חברי' ואוקי גבי דמעכב, נשמע בעליל דדוקא כשחברו מוקי הרחים גם כן באותה המבוי, אבל מחוץ למבוי לא מצי לעכב, דאטו האם יכול לעכב על כל בני העיר, וכן מוכח להדיא בגמרא שם דהא הברייתא דכופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב בני אומניות, לפירש"י ותוס' וכן נמ"י מיירי לענין פיסוק חיותא, ובבר מתא אחריתא דיהיב כרגא דבמתא גופא לא מצי לכופו רק בני מבוי מצי מעכבו שלא יכנסו במבואם, עי' תוס' שם ד"ה ואי, ומסיימי הברייתא ולשכנו אינו כופהו ולרשב"ג אף לשכנו כופהו, ור"ה כרשב"ג. וכמו ברישא מיירי הכפייה רק על המבוי ולא על כל העיר כן גם הסיפא לרשב"ג ור"ה כרשב"ג, וכן הא דאביאסף במבוי סתום דס"ל כר"ה דיכול לעכב, גם כן רק כשהשני מעמיד הרחים בתוך המבוי בכניסת המבוי, אבל מחוץ למבוי אין יכול למחות